

ΟΔΗΓΟΣ

για την Αναγνώριση
και τη Διαχείριση
Περιστατικών
Κακοποίησης
και Παραμέλησης
από τον/την Εκπαιδευτικό

Μαρία Παναγιωτάκη
Ψυχολόγος-Κοινωνιολόγος
Εκπαιδευτικός

Όλγα Θεμελή
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Εγκληματολογικής Ψυχολογίας

Copyright © 2021
Μαρία Παναγιωτάκη (lexeis@gmail.com)
Όλγα Θεμελή (themeli@uoc.gr)

Εικόνα εξωφύλλου: Tamar Gurgenidze

Απαγορεύεται ρητά η οποιαδήποτε χρήση, αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, φόρτωση (download), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, του περιεχομένου του Οδηγού, χωρίς την προηγούμενη άδεια των συγγραφέων.

Το σύνολο του περιεχομένου του Οδηγού αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων και προστατεύεται κατά τις σχετικές διατάξεις του ελληνικού δικαίου, του ευρωπαϊκού δικαίου και των διεθνών συμβάσεων.

Περιεχόμενα

1	■ Εισαγωγή	3
2	■ Τι είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού;	5
3	■ Μιλώντας για την Κακοποίηση και την Παραμέληση των παιδιών	7
4	■ Μύθοι και Αλήθειες για την Κακοποίηση	8
5	■ Ποιες είναι οι Μορφές Κακοποίησης;	9
5.1	Σωματική κακοποίηση	9
	Ενδείξεις	9
	Κριτήρια αναγνώρισης	11
5.2	Σεξουαλική Κακοποίηση	12
	Ενδείξεις	12
	Κριτήρια αναγνώρισης	13
5.3	Συναιδηματική κακοποίηση	14
	Ενδείξεις	14
	Κριτήρια αναγνώρισης	15
6	■ Παραμέληση	16
	Ενδείξεις	16
	Κριτήρια αναγνώρισης	17
7	■ Τιατί τα παιδιά αποκρύπτουν την κακοποίησή τους;	18
	Όταν ένα παιδί προσπαθήσει να εας αποκαλύψει την κακοποίησή του	19
	Αφού εας αποκαλύψει	20
	Καθησυχάζοντας τους φόβους και τις ανησυχίες του παιδιού	
	Οικοδομώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης, κατανόησης και ενδάρρυνσης	21
8	■ Τι μπορώ να κάνω μετά την αποκάλυψη;	22
	Η διαχείριση των προσωπικών ζητημάτων που ανακύπτουν	22
	Τα σημαντικά βήματα	23

1 Εισαγωγή

Η **κακοποίηση** και η **παραμέληση** των ανηλίκων αποτελεί σε παγκόσμιο επίπεδο τόσο ένα σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, όσο και ένα οξύ πρόβλημα για τη δημόσια υγεία. Συνιστά δε, σημαντικότερη **προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Κάθε χρόνο εκατομμύρια παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με τέτοιου είδους κακοποίηση. Από αυτά τουλάχιστον 120 εκατομμύρια κορίτσια κάτω των 20 χρονών δέχονται προσβολές της γενετήσιας ελευθερίας τους, καθώς εξαναγκάζονται σε δραστηριότητες σεξουαλικής φύσης.

Τα αποτελέσματα ερευνών αποδεικνύουν ότι **ένα στα πέντε παιδιά** θυματοποιείται κυρίως από άνδρες δράστες, οι οποίοι σε ποσοστό 70-90% προέρχονται από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον του θύματος. Ανήκοντας έτσι στην κατηγορία των ατόμων «υπεράνω πάσης υποψίας», ο θύτης είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, κάποιος που γνωρίζει και εμπιστεύεται ο ανήλικος.

Καθώς πρόκειται για ένα **αφανές έγκλημα**, επισημαίνεται ότι οι στατιστικές και οι αριθμοί αποτυπώνουν μέρος του προβλήματος. Έτσι ως περιστατικά «κακοποίησης» δηλώνονται μόνο όσες σοβαρές περιπτώσεις γνωστοποιήθηκαν και καταγράφηκαν. Πρόκειται δηλαδή για την κορυφή μόνο του παγόβουνου, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του είναι κρυφό και είναι αθέατο.

Έρευνα του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού στο πλαίσιο του Ερευνητικού Προγράμματος BECAN (Επιδημιολογική Μελέτη για την Κακοποίηση και Παραμέληση του Παιδιού στα Βαλκάνια), απέδειξε ότι τα υψηλά ποσοστά κακοποίησης αφορούν και τη χώρα μας. Φαίνεται δε, ότι υπάρχει ένα μεγάλο χάσμα ανάμεσα στα κρούσματα που λαμβάνουν χώρα και σε εκείνα που τελικά καταγγέλλονται (BECAN, 2013):

- Ένα στα δύο παιδιά υπέστησαν στο ενδοοικογενειακό ή κοινωνικό περιβάλλον, εκτός σχολείου, σωματική βία.
- Ένα στα δέκα παιδιά θυματοποιήθηκαν σεξουαλικά κατά τη διάρκεια μόνο της τελευταίας χρονιάς διεξαγωγής της έρευνας.
- Τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο των εμπειριών τους στη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας, ανέρχονται σε 76,8% για σωματική βία και 16,2% για σεξουαλική.

- Ένα σημαντικό ποσοστό των παιδιών ανέφερε πολλαπλές και διαφορετικών ειδών εμπειρίες, με θύματα τα ίδια.
- Τα περιστατικά τα οποία αναφέρθηκαν στις αρμόδιες υπηρεσίες ήταν λιγότερο από το 1%.

Τα αποτελέσματα των ερευνών, αλλά κυρίως οι επιταγές των κανόνων δικαίου, σημαίνουν για το **σχολικό περιβάλλον**:

- ⇒ τη λήψη μέτρων **πρόληψης** για τη βία κατά των ανηλίκων
- ⇒ την αξιόπιστη και έγκυρη **παροχή γνώσης** σχετικά με την προστασία και την προ-άσπιση των δικαιωμάτων τους σε περίπτωση κακοποίησης τους
- ⇒ την **αναγνώριση** του προβλήματος, την έγκαιρη **παρέμβαση** και ορθή **διαχείρισή** του
- ⇒ την **επικοινωνία** και **συνεργασία** με φορείς τόσο της πρόνοιας, όσο και του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης
- ⇒ την **παροχή υποστήριξης** στους μαθητές/θύματα
- ⇒ την **προσπάθεια περιορισμού** στο ελάχιστο των μακροπρόθεσμων συνεπειών της κακοποίησης τόσο στην ψυχοσυναισθηματική τους ζωή, όσο και στη σχολική τους επίδοση.

Οι δάσκαλοι, οι καθηγητές και κατ' αναλογία οι ψυχολόγοι που υπηρετούν το εκπαιδευτικό σύστημα, στο πλαίσιο κυρίως του κοινωνικού τους ρόλου, οφείλουν να συνεισφέρουν σημαντικά στην αποκάλυψη του φαινομένου, στη διαχείριση και αντιμετώπισή του. Ο νομοθέτης, μάλιστα, στον **N. 3500/2008** για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας το επιτάσσει.

Ο **Οδηγός** αυτός απευθύνεται σε **όλους τους/τις εκπαιδευτικούς, τόσο της πρωτοβάθμιας, όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**, ελπίζοντας ότι εμπλουτίζοντας τη γνώση τους, θα μπορέσει να τους/τις βοηθήσει να είναι σε θέση αφενός μεν **να αναγνωρίζουν** τους μαθητές και τις μαθήτριές τους που είναι θύματα κακοποίησης, αφετέρου δε **να διαχειρίζονται** τα ζητήματα αυτά με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ο **Οδηγός** αυτός ελπίζει πάνω απ' όλα να καταστήσει τους/τις εκπαιδευτικούς **σημαντικούς αρωγούς** στην προσπάθεια αποκάλυψης περιστατικών κακοποίησης, σπάζοντας τη σιωπή και φωτίζοντας το σκοτάδι.

2 Τι είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού;

Όλα τα παιδιά έχουν δικαιώματα που θα πρέπει να προστατεύονται, σύμφωνα με τις επιταγές της **Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού** (ΔΣΔΠ) την οποία ψήφισε ομόφωνα η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμβρίου 1989. Τα παιδιά έκτοτε είναι τόσο υποκείμενα προστασίας, όσο και φορείς δικαιωμάτων τα οποία περιγράφονται με σαφήνεια.

Στη χώρα μας η Σύμβαση, η οποία έχει **αυξημένη τυπική ισχύ** και, συνεπώς, υπερτερεί των λοιπών διατάξεων της εθνικής μας νομοθεσίας, ενσωματώθηκε στο δικό μας δίκαιο με το **Νόμο 2101/1992**. Πρόκειται με άλλα λόγια για το σημαντικότερο διεθνώς κείμενο με δεσμευτική ισχύ που αναγνωρίζει οικουμενικά τα δικαιώματα του παιδιού. Την παιδική ηλικία κατοχυρώνει και το **Ελληνικό Σύνταγμα**, η οποία σύμφωνα με το **άρθρο 21 παρ. 1** τελεί υπό την προστασία του Κράτους.

Κατά τον ορισμό της Σύμβασης, **«παιδί»** είναι σε διεθνές επίπεδο: **«κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών»**. Τα δικαιώματα συνεπώς του παιδιού αφορούν σε όλους τους ανήλικους έως 18 ετών, καθολικά και αδιαίρετα.

Μια θεμελιώδης έννοια που τονίζεται ιδιαίτερα στη Σύμβαση είναι **«το συμφέρον του παιδιού»**, το οποίο ορίζεται ως ο ύψιστος σκοπός του κράτους, καθώς θα πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπόψη στη λήψη κάθε απόφασης όταν καλείται να το προστατέψει.

Άρθρο 3.1

Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

Κάθε συμβαλλόμενο κράτος το οποίο έχει κυρώσει τη Σύμβαση δεσμεύεται και υποχρεούται νομικά να τηρεί τις θεμελιώδεις αρχές και επιταγές της, όπως αυτές ορίζονται ρητά, να σέβεται, να προωθεί και να προασπίζεται τα δικαιώματα των παιδιών τα οποία διακρίνονται σε: **α) Δικαιώματα επιβίωσης, β) Δικαιώματα προστασίας, γ) Δικαιώματα ανάπτυξης και εξέλιξης** και **δ) Δικαιώματα συμμετοχής**. Μόνον η πλήρης εφαρμογή των επιταγών της στο πεδίο, μπορεί να εξασφαλίσει το σεβασμό και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

Άρθρο 19 παρ. 1

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

3 Μιλώντας για την Κακοποίηση και την Παραμέληση των Παιδιών

Η **κακοποίηση και παραμέληση παιδιών** περιγράφεται ως «ένα φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο, ένας ή περισσότεροι ενήλικες που έχουν την ευθύνη ενός παιδιού, προκαλούν ή επιτρέπουν να προκληθούν στο παιδί σωματικές κακώσεις ή συνθήκες στέρησης σε τέτοιο βαθμό, ώστε συχνά να επιφέρουν σοβαρές διαταραχές σωματικής, νοητικής, συναισθηματικής ή κοινωνικής μορφής, ακόμα και τον θάνατο». Επισημαίνεται ότι θύτες μπορεί να είναι οι γονείς, άλλοι συγγενείς καθώς και πρόσωπα της ιδιαίτερης εμπιστοσύνης του ανήλικου, π.χ. προπονητές, εκπαιδευτικοί, φροντιστές, ιερείς, γιατροί και άλλοι.

Οι δάσκαλοι, οι καθηγητές και κατ' αναλογία οι ψυχολόγοι που υπηρετούν το εκπαιδευτικό σύστημα, οφείλουν στο πλαίσιο κυρίως του κοινωνικού τους ρόλου, να συνεισφέρουν σημαντικά στην **αποκάλυψη** του φαινομένου, στη **διαχείριση** και **αντιμετώπισή** του.

4 Μύθοι και Αλήθειες για την Κακοποίηση

ΜΥΘΟΙ	ΑΛΗΘΕΙΕΣ
<i>Η κακοποίηση είναι ένα σπάνιο φαινόμενο.</i>	Όπως αποδεικνύουν τα αποτελέσματα ερευνών, η βία κατά των παιδιών είναι ένα συχνό φαινόμενο .
<i>Κακοποίηση είναι μόνο ό,τι αφήνει σωματικά ίχνη.</i>	Υπάρχουν μορφές κακοποίησης οι οποίες δεν αφήνουν το αποτύπωμά τους στο σώμα του παιδιού, δίχως να σημαίνει ότι δεν έχουν συμβεί ή ότι δεν είναι επώδυνες. Τόσο η σεξουαλική κακοποίηση, η οποία σπάνια έχει ευρήματα, όσο και η συναισθηματική κακοποίηση, αλλά και η παραμέληση, παρά τις δυσκολίες ανίχνευσής τους, είναι ιδιαίτερα επιβλαβείς .
<i>Τα παιδιά κακοποιούνται από αγνώστους.</i>	Στις περισσότερες περιπτώσεις τα παιδιά γνωρίζουν το θύτη, καθώς προέρχεται από το οικείο περιβάλλον τους.
<i>Οι θύτες προέρχονται κυρίως από χαμηλά οικονομικοκοινωνικά στρώματα.</i>	Το έγκλημα της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών ενδημεί σε όλες τις κοινωνικές τάξεις , ανεξαρτήτως μορφωτικού ή οικονομικού επιπέδου.
<i>Τα παιδιά θύματα κακοποίησης δεν ανακάμπτουν ποτέ.</i>	Τις συνέπειες της κακοποίησης διαφοροποιούν πολλοί παράγοντες (π.χ. είδος και συχνότητα παραβίασης, σχέση με τον θύτη, ατομικές διαφορές, δυναμική του τραύματος, αντιδράσεις οικογένειας, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, θεραπεία κ.ά.).
<i>Η σεξουαλική παραβίαση των αγοριών οδηγεί στην αλλαγή των σεξουαλικών τους προτιμήσεων.</i>	Δεν έχει αποδειχτεί καμία αιτιώδης σχέση σχετικά με τη σεξουαλική παραβίαση στα αγόρια και την αλλαγή του σεξουαλικού τους προσανατολισμού. Διαμεσολαμβάνουν μια σειρά από παράγοντες που επηρεάζουν και καθορίζουν τελικά, τις σεξουαλικές προτιμήσεις του θύματος.
<i>Τα παιδιά λένε συχνά ψέματα και για τον λόγο αυτό δεν θα πρέπει να λαμβάνουμε σοβαρά τους ισχυρισμούς τους.</i>	Ο εκπαιδευτικός οφείλει να πιστέψει το παιδί και να μην αμφισβητήσει τα λεγόμενά του. Η διερεύνηση της αλήθειας ή μη των ισχυρισμών, είναι αρμοδιότητα της Δικαιοσύνης .
<i>Το φαινόμενο της κακοποίησης αφορά κυρίως σε άλλες χώρες και λιγότερο στη δική μας.</i>	Αποτελέσματα ερευνών απέδειξαν ότι τα υψηλά ποσοστά κακοποίησης αφορούν και στη χώρα μας.
<i>Καθώς οι θύτες φαίνεται να είναι επικίνδυνα άτομα, για τη δική μας προστασία, δεν θα πρέπει να εμπλεκόμαστε σε τέτοια περιστατικά.</i>	Η πρόαψιση και η προστασία της ανηλικότητας είναι υπόθεση όλων μας . Η σιωπή συμβάλλει στην απόκρυψη του φαινομένου και τη διαιώνισή του.
<i>Δεν είναι αρμοδιότητα του εκπαιδευτικού ο εντοπισμός και η διαχείριση περιστατικών κακοποίησης.</i>	Οι εκπαιδευτικοί έχουν ρητή υποχρέωση από το νόμο να καταγγείλουν περιστατικά κακοποίησης ή παραμέλησης, τα οποία με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορούνται ή διαπιστώνουν ότι έχουν διαπραχθεί σε βάρος μαθητή/μαθήτριάς τους.

5 Ποιες είναι οι μορφές κακοποίησης;

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η κακοποίηση των παιδιών περιλαμβάνει **όλες τις μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης φροντίδας ή εκμετάλλευσης** για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά τη ζωή, την ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια του παιδιού, στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης (WHO, 1999:15).

5.1 Σωματική Κακοποίηση

Είναι η σκόπιμη χρήση σωματικής βίας κατά του παιδιού, η οποία έχει – ή έχει υψηλή πιθανότητα να επιφέρει – ως αποτέλεσμα τη βλάβη στην υγεία του παιδιού, την επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπειά του. Αυτή περιλαμβάνει χτυπήματα, ξυλοδαρμό, κλωτσιές, έντονο ταρακούνημα, δάγκωμα, στραγγαλισμό, κάψιμο, δηλητηρίαση, πρόκληση εγκαυμάτων ή ασφυξίας.

Ενδείξεις

- ✓ **Ανεξήγητοι μώλωπες, μελανιές, κοψίματα και τραύματα:**
 - σε ασυνήθιστα μέρη, όπως το πρόσωπο, τα χείλη, τα μάτια, τα αυτιά, την πλάτη, την κοιλιά, το λαιμό, τους γοφούς, τις πατούσες
 - σε διαφορετικά μεταξύ τους στάδια επούλωσης
 - μετά από απουσία του παιδιού από το σχολείο
 - που έχουν διακριτό σχήμα (π.χ. αποτύπωμα της παλάμης ή της οδοντοστοιχίας) ή μοιάζει να έχουν προκληθεί από αντικείμενο (π.χ. σημάδια από βέργα, ζώνη κλπ.), που η δικαιολόγησή τους είναι ανεπαρκής ή δεν ταιριάζει με την κλινική εικόνα των τραυμάτων ή που το ιστορικό της πρόκλησης της βλάβης αλλάζει διαρκώς
 - που γίνεται προσπάθεια κάλυψής τους
 - που δεν έχουν δεχθεί ιατρική φροντίδα παρά τη σοβαρότητά τους και την παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος.

- ✓ Εγκαύματα ομοιόμορφα, που αφήνουν ένα συγκεκριμένο αποτύπωμα / σχήμα (π.χ. από ηλεκτρικό σίδερο, τσιγάρο κλπ.) ή σταματούν σε ένα συγκεκριμένο ύψος της παλάμης ή του ποδιού (π.χ. μετά από καταβύθιση σε καυτό υγρό με το σχήμα «γαντιού» στα άνω άκρα και το σχήμα «κάλτσας» στα κάτω άκρα) ή έχουν προκληθεί σε ασύνηθες μέρος του σώματος (π.χ. πλάτη) που καθιστά εξαιρετικά σπάνια να είναι αποτέλεσμα ατυχήματος.
- ✓ Συχνά και ανεξήγητα κατάγματα σε διάφορα στάδια επούλωσης.
- ✓ Πόνος και δυσκολία στην κίνηση και στο περπάτημα.

Η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει κάθε είδους τραυματισμό ή κάκωση που δεν οφείλεται σε ατύχημα.

*Με άλλα λόγια, είναι **η μη τυχαία κάκωση** η οποία προκαλείται συνήθως από άτομο που έχει αναλάβει την προστασία και φροντίδα του παιδιού.*

Κριτήρια αναγνώρισης

- ✓ Ασυνήθιστη επιθετική συμπεριφορά, ευερεθιστότητα, εκρήξεις θυμού, παγωμένο βλέμμα.
- ✓ Απότομη πτώση στη σχολική επίδοση και παλινδρόμηση σε προγενέστερα στάδια ανάπτυξης.
- ✓ Συχνές απουσίες, καθυστέρηση στην άφιξη ή ηθελημένη μακροχρόνια παραμονή στο σχολείο και φόβος ή δισταγμός επιστροφής στο σπίτι μετά τη λήξη των μαθημάτων.
- ✓ Συχνές φυγές από το σπίτι.
- ✓ Κοινωνική απόσυρση και εγκατάλειψη δραστηριοτήτων που στο παρελθόν μοιραζόταν με τους συμμαθητές/συμμαθήτριές του.
- ✓ Γρήγορη και φοβισμένη συμμόρφωση σε εντολές.
- ✓ Χαμηλή αυτοεκτίμηση.
- ✓ Εμπλοκή σε παραβατικές συμπεριφορές, χρήση ουσιών, τάσεις αυτοκαταστροφής.
- ✓ Αποφυγή οποιουδήποτε αγγίγματος - σωματικής επαφής, κυρίως με τους ενήλικες.
- ✓ Αδιαφορία του γονέα/κηδεμόνα για την εικόνα που παρουσιάζει το παιδί, απουσία ενσυναίσθησης.
- ✓ Αποφυγή κάθε επικοινωνίας με το σχολείο, αθέτηση προγραμματισμένων συναντήσεων με τον/την εκπαιδευτικό.
- ✓ Απαξιωτικός λόγος για το παιδί, αρνητική περιγραφή της συμπεριφοράς του και επίρριψη ευθυνών στο ίδιο.
- ✓ Αδυναμία δικαιολόγησης των τραυμάτων, ασαφείς και αντιφατικές εξηγήσεις, γονέας/κηδεμόνας με ιστορικό χρήσης ουσιών ή/και ιστορικό ενδοοικογενειακής βίας.

5.2 Σεξουαλική Κακοποίηση

Σεξουαλική κακοποίηση έχει οριστεί ως η συμμετοχή ή η έκθεση του παιδιού σε πράξεις σεξουαλικού περιεχομένου, που υποκινούνται από ενήλικο άτομο, το οποίο κατέχει συχνά μια θέση δύναμης ή ευθύνης και έχει με τον ανήλικο μια σχέση φροντίδας. Ο ενήλικος αποσκοπεί στη σεξουαλική διέγερση και την ικανοποίησή του. Τη δε σεξουαλική αυτή δραστηριότητα ο ανήλικος δεν την κατανοεί πλήρως, ούτε είναι σε θέση να συναινέσει για αυτήν. Τα παιδιά μπορεί να υποστούν σεξουαλική κακοποίηση τόσο από ενήλικες, όσο και από άλλα παιδιά. Καθώς σπάνια υπάρχουν στο θύμα ευρήματα, ο εντοπισμός και διάγνωση αυτής της μορφής συναντά εξαιρετικές δυσχέρειες. **Στην πλειονότητά τους τα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης δεν θα αποκαλυφθούν και δεν θα εντοπιστούν ποτέ.**

Ενδείξεις

- ✓ Δυσκολία στις κινήσεις ή το περπάτημα.
- ✓ Εγκυμοσύνη σε νεαρές έφηβες.
- ✓ Κνησμός της γεννητικής περιοχής ή του πρωκτού.
- ✓ Αιματώματα, αμυχές ή άλλα τραύματα στο στήθος, τους γλουτούς, το υπογάστριο ή τους μηρούς.
- ✓ Διαταραχές όρεξης (βουλιμία, ανορεξία).
- ✓ Σχισμένα, λερωμένα ή ματωμένα ρούχα.

Κριτήρια αναγνώρισης

- ✓ Πτώση σχολικής επίδοσης, απώλεια κάθε ενδιαφέροντος για οποιαδήποτε δραστηριότητα.
- ✓ Διαταραχή συγκέντρωσης και προσοχής.
- ✓ Κοινωνική απόσυρση - απομόνωση από τους υπόλοιπους συνομηλίκους.
- ✓ Ξαφνικές και αδικαιολόγητες αντιδράσεις φόβου, άγχους, επιθετικότητας και θυμού.
- ✓ Έντονα συναισθήματα ντροπής και ενοχής.
- ✓ Αποφυγή οποιουδήποτε αγγίγματος - σωματικής επαφής, κυρίως με τους ενήλικες.
- ✓ Έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους άλλους, έντονη δυσπιστία και ανασφάλεια.
- ✓ Συχνές φυγές από το σπίτι ή από το σχολείο.
- ✓ Ασυνήθιστη προς την ηλικία του σεξουαλική γνώση.
- ✓ Υπερβολική ενασχόληση με θέματα σεξουαλικού περιεχομένου και συχνά επίδειξη μη αναμενόμενης συμπεριφοράς (π.χ. αυνανισμός στο χώρο του σχολείου, συμμετοχή σε παιχνίδια με σεξουαλικό περιεχόμενο, σεξουαλική παρενόχληση ανηλίκων ή ενηλίκων).
- ✓ Υιοθέτηση μιας σεξουαλιζουσας συμπεριφοράς που δεν συνάδει με το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού.
- ✓ Διαταραχή εικόνας σώματος - παραμέληση του εαυτού και βασικών κανόνων υγιεινής.
- ✓ Έντονη άρνηση της σωματικής άσκησης.
- ✓ Παλινδρόμηση ψυχολογικής ανάπτυξης.
- ✓ Χαμηλή αυτοεκτίμηση.
- ✓ Καταθλιπτικά συμπτώματα.
- ✓ Ανεπαρκής έλεγχος παρορμήσεων - εμπλοκή σε παραβατικές συμπεριφορές, χρήση ουσιών, τάσεις αυτοκαταστροφής.

5.3 Συναισθηματική Κακοποίηση

Η ψυχολογική - συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού περιλαμβάνει τόσο μεμονωμένα περιστατικά, όσο κι ένα σταθερό μοτίβο ανικανότητας από την πλευρά του γονέα ή φροντιστή να παράσχει ένα κατάλληλο και υποστηρικτικό περιβάλλον για την ανάπτυξή του. Οι πράξεις αυτής της κατηγορίας, έχουν υψηλή πιθανότητα να βλάψουν τη σωματική και ψυχική υγεία του παιδιού, καθώς και τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του. Η κατάχρηση αυτού του τύπου περιλαμβάνει: τον περιορισμό της κίνησης του παιδιού, συμπεριφορές ταπείνωσης, υποτίμησης, φόβου, κατηγοριών, απειλών, τρόμου, διάκρισης ή εξευτελισμού και άλλες μη φυσικές μορφές απόρριψης ή εχθρικής μεταχείρισης» (WHO, 2008). Επιπρόσθετες μορφές ψυχολογικής - συναισθηματικής κακοποίησης συνιστούν η μη επίδειξη αγάπης και στοργής, η αρνητική σύγκριση με τα αδέρφια ή άλλα παιδιά, η δημιουργία ενοχών, η διαρκής επίρριψη ευθυνών, η εσκεμμένη πρόκληση σύγχυσης και τα πειράγματα εκφοβισμού.

Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η ανίχνευση είναι, συγκριτικά με άλλες μορφές κακοποίησης, **ιδιαίτερα δύσκολη**.

Ενδείξεις

- ✓ Συχνά ψυχοσωματικά προβλήματα (κεφαλόπονος, άσθμα, αλλεργίες, κοιλιακό άλγος, έλκη, δερματικές παθήσεις, ναυτία κλπ.).
- ✓ Επανάληψη στερεοτυπικών κινήσεων αυτιστικού τύπου (π.χ. ρυθμικές κινήσεις κορμού ή χτύπημα του κεφαλιού).

Κριτήρια αναγνώρισης

- ✓ Καθυστέρηση τόσο στη σωματική, όσο και στη συναισθηματική ανάπτυξη.
- ✓ Διαταραχές συγκέντρωσης και προσοχής.
- ✓ Διαταραχές στο λόγο.
- ✓ Χαμηλή σχολική επίδοση.
- ✓ Έλλειψη ενδιαφέροντος.
- ✓ Εκδήλωση υπέρμετρου φόβου και άγχους σε πιθανή αποτυχία ή απόρριψη.
- ✓ Επίδειξη υπερβολικής παθητικότητας ή αντίθετα, υπερβολικής επιθετικότητας.
- ✓ Έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους άλλους, έντονη δυσπιστία και ανασφάλεια.
- ✓ Συχνές φυγές από το σπίτι ή από το σχολείο.
- ✓ Παλινδρόμηση ψυχολογικής ανάπτυξης.
- ✓ Αδυναμία έκφρασης συναισθήματος.
- ✓ Δυσκολία δημιουργίας διαπροσωπικών σχέσεων.
- ✓ Χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτο-υποτίμηση.
- ✓ Καταθλιπτικά συμπτώματα.
- ✓ Χρήση ουσιών και τάσεις αυτοκαταστροφής.
- ✓ Υπερβολικά αυστηρός, απορριπτικός και απαξιωτικός γονέας/κηδεμόνας.
- ✓ Γονέας/κηδεμόνας με υπερβολικές προσδοκίες από το παιδί, ο οποίος αρνείται επίμονα την προσφορά υποστήριξης του παιδιού του και επιδεικνύει συστηματικά αδιαφορία.

6 Παραμέληση

Παραμέληση είναι η αποτυχία του γονέα/κηδεμόνα να εξασφαλίσει στο παιδί αφενός μεν επαρκή τροφή, στέγη, ρουχισμό, μόρφωση και ιατρική περίθαλψη, αφετέρου δε επαρκή επιτήρηση και προστασία από οποιοδήποτε κίνδυνο. Πρόκειται για μια ευρεία έννοια η οποία περιλαμβάνει, πέρα από την αδυναμία κάλυψης σημαντικών αναγκών για την υγιή σωματική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού και αποτυχία ικανοποίησης και των βασικών ψυχοσυναισθηματικών του αναγκών. Η πράξη παραμέλησης ενέχει πάντα μια **σημαντική πράξη παράλειψης.**

Η παραμέληση μπορεί να είναι:

- **σωματική** (π.χ. η μη ικανοποίηση των βασικών βιοτικών αναγκών του παιδιού, η έκθεση του παιδιού σε κίνδυνο κ.ά.)
- **ιατρική** (π.χ. η αμέλεια της ιατρικής φροντίδας, η αθέτηση των ιατρικών συμβουλών, η μη τήρηση της προτεινόμενης θεραπευτικής αγωγής κ.ά.)
- **εκπαιδευτική** (π.χ. η μη παρακολούθηση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, οι συχνές απουσίες από το σχολείο, η αδικαιολόγητα διακεκομμένη φοίτηση, η μη ένταξη σε πλαίσιο ειδικής αγωγής, η αποφυγή κάλυψης ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών κ.ά.)
- **συναισθηματική - ψυχολογική** (π.χ. η έλλειψη συναισθηματικής διαθεσιμότητας και αδιαφορία στις εκκλήσεις των παιδιών για αγάπη και φροντίδα, η έκθεση σε σκληρές ενδοοικογενειακής βίας, η κοινωνική απομόνωση, η απόρριψη κ.ά.).

Ενδείξεις

- ✓ Πλημμελής φροντίδα και δυσσομία, αποτέλεσμα της κακής προσωπικής υγιεινής.
- ✓ Συχνή ασθένεια.
- ✓ Απουσία κολατσιού, αναζήτηση φαγητού.
- ✓ Βρώμικα, σκισμένα ή ακατάλληλα σε σχέση με τον καιρό και την ηλικία του παιδιού ρούχα.
- ✓ Συχνοί τραυματισμοί ως αποτέλεσμα ατυχημάτων, που δεν έχουν δεχθεί ιατρική φροντίδα.
- ✓ Περιφορά στον δρόμο – επαιτεία.

Κριτήρια αναγνώρισης

- ✓ Προβλήματα φοίτησης, συχνές απουσίες, καθυστερημένη άφιξη στο σχολείο, δυσκολία συγκέντρωσης και προσοχής.
- ✓ Χαμηλή σχολική επίδοση – αδυναμία μελέτης στο σπίτι.
- ✓ Σημάδια έντονης κόπωσης (υπνηλία, αδυναμία παρακολούθησης του μαθήματος ή συμμετοχής σε δραστηριότητες με άλλα παιδιά κλπ.).
- ✓ Καθυστέρηση στη σωματική κυρίως ανάπτυξη.
- ✓ Παλινδρόμηση ψυχολογικής ανάπτυξης.
- ✓ Επίδειξη υπερβολικής παθητικότητας ή αντίθετα, υπερβολικής επιθετικότητας.
- ✓ Έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους άλλους, έντονη δυσπιστία και ανασφάλεια.
- ✓ Δυσκολία δημιουργίας διαπροσωπικών σχέσεων.
- ✓ Ελλιπείς κοινωνικές δεξιότητες.
- ✓ Χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτο-υποτίμηση.
- ✓ Καταθλιπτικά συμπτώματα.
- ✓ Παραβατική συμπεριφορά, χρήση ουσιών και τάσεις αυτοκαταστροφής.

7 Γιατί τα παιδιά αποκρύπτουν την κακοποίησή τους;

Η πλειοψηφία των παιδιών **αρνείται να αποκαλύψει** τη θυματοποίησή του μέχρι την ενηλικίωσή του, αποφασίζοντας να κρατήσει για χρόνια κρυφό το τι ακριβώς έχει συμβεί. Από τη μια **επιθυμούν**, σχεδόν λαχταρούν, να αντιληφθεί κάποιος το πρόβλημά τους και να τα βοηθήσει, από την άλλη όμως **φοβούνται** μήπως κατηγορηθούν ή θεωρηθούν αναξιόπιστα ακόμα και από την ίδια τους την οικογένεια.

Έρευνες αποδεικνύουν ότι **στην πλειονότητά τους τα ανήλικα θύματα δε θα μιλήσουν ποτέ**. Σύμφωνα με ερευνητικά αποτελέσματα, το 30 με 80 τοις εκατό των παιδιών αρνείται να αποκαλύψει τη θυματοποίησή του μέχρι την ενηλικίωσή του. Αλλά ακόμα και κατά την ενήλικη ζωή η πλειονότητα των θυμάτων δε θα μιλήσει ποτέ. Η διά βίου απόκρυψη επιλέγεται συνειδητά. Στην περίπτωση μάλιστα των αγοριών η αποσιώπηση της παραβίασης αποτελεί τον κανόνα.

Η ολοκληρωτική επιβολή του δράστη, η υποταγή, η μαθημένη αβοηθησία, η παγίδευση, ο συμβιβασμός, αλλά και ο φόβος αντιποίνων, η δημιουργία συναισθημάτων ντροπής και συννεοχής, αποτελούν τις σημαντικότερες αιτίες της απόκρυψης. **Κακοί χειρισμοί του εκπαιδευτικού** κατά την προσπάθεια αποκάλυψης ενός παιδιού μπορεί να πληγώσουν, να αποθαρρύνουν, να υπονομεύσουν, να καθοδηγήσουν και κυρίως **να αποκλείσουν οποιαδήποτε προσπάθεια αποκάλυψης στο μέλλον**.

Τι είναι η αποκάλυψη της κακοποίησης;

*Η αποκάλυψη της κακοποίησης δεν είναι απλά μια πράξη αλλά **μια δυναμική διαδικασία** με επιμέρους στάδια / φάσεις (η μυστικότητα, η δημιουργία ενός αισθήματος ανημπόριας και αβοηθησίας, η παγίδευση και ο συμβιβασμός, η καθυστέρηση στην αποκάλυψη το περιεχόμενο της οποίας δεν είναι πάντα πειστικό και τέλος η ανάκληση των όσων τελικά ειπώθηκαν από το παιδί - θύμα), κατά την οποία ο ανήλικος προσπαθεί να μοιραστεί τα δεινά της θυματοποίησής του σε ένα πρόσωπο εμπιστοσύνης.*

*Η διαδικασία της αποκάλυψης είναι **δύσκολη και επίπονη** για το θύμα. Το παιδί έχει ανάγκη να ξέρει ότι υπάρχει κάποιος μεγάλος που το πιστεύει και μπορεί να το βοηθήσει. Αυτό έχει ανάγκη. Εάν αντιληφθεί ότι αμφισβητείται η αλήθεια των ισχυρισμών του, θα νιώσει ακόμα πιο ανυπεράσπιστο και απελπισμένο. Επίσης, ενδέχεται να αποκρύψει την παραβίαση που έχει υποστεί για πάντα.*

Όταν ένα παιδί προσπαθήσει να σας αποκαλύψει την κακοποίησή του:

- ✓ Πιστέψτε το και μην αμφισβητείτε τις δηλώσεις του.
- ✓ Διατηρήστε την ψυχραιμία σας.
- ✓ Αποφύγετε οποιοδήποτε μορφασμό ή έκφραση που θα μπορούσε να δηλώσει συναισθήματα θυμού, έκπληξης, αναστάτωσης, αηδίας, αποστροφής κλπ.
- ✓ Επιλέξτε να μιλήσετε μαζί σε έναν ασφαλή χώρο στο σχολείο που να μετριάξει τον φόβο του και να προστατεύει την ιδιωτικότητά του.
- ✓ Ενθαρρύνετε την ελεύθερη αφήγηση των γεγονότων, μη διακόπτετε και μη ρωτάτε λεπτομέρειες.
- ✓ Ακούστε προσεκτικά τι έχει να σας πει, δίχως να κρίνετε.
- ✓ Δώστε του το χρόνο που χρειάζεται.
- ✓ Κατανοήστε τη δυσκολία του να μιλήσει για ό,τι του συμβαίνει και σεβαστείτε τα συναισθήματα ντροπής, φόβου και ενοχής που νιώθει.
- ✓ Μην του ασκήσετε καμία πίεση.
- ✓ Αποφύγετε να χαρακτηρίσετε το δράστη και τις άδικες πράξεις του.
- ✓ Μη ρωτήσετε ποτέ το παιδί γιατί δεν μίλησε νωρίτερα για την κακοποίησή του.
- ✓ Μην του ζητήσετε να σας δείξει στο σώμα του τα σημάδια της και μην προσπαθήσετε να διερευνήσετε περαιτέρω τους ισχυρισμούς του.
- ✓ Όταν ολοκληρώσει την αφήγησή του, πείτε στο παιδί ότι δε συμβαίνει μόνο σε αυτό, ότι πολλά παιδιά κακοποιούνται και για να το κάνετε να αισθανθεί πιο άνετα αναφέρετε ότι και εσείς ο ίδιος είστε γνώστης τέτοιων περιστατικών.
- ✓ Καθησυχάστε τους φόβους του.
- ✓ Υπογραμμίστε ότι για την κακοποίησή του δεν ευθύνεται το ίδιο.
- ✓ Δηλώστε πως είστε πάντα στη διάθεσή του πρόθυμος/η να το ακούσετε και να το υποστηρίξετε.
- ✓ Μην δίνετε υποσχέσεις που δεν μπορείτε να κρατήσετε.
- ✓ Ενημερώστε αμέσως τον/την διευθυντή/ντρια του σχολείου σας.

Τι πρέπει να γίνει	Τι χρειάζεται να αποφευχθεί
Αναζητήστε στο σχολείο ένα ήσυχο και προστατευμένο χώρο που προστατεύει την ιδιωτικότητα	Αποφύγετε να ακούσετε το παιδί βιαστικά, όπου κι αν βρίσκεστε
Δημιουργήστε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας	Μην κάνετε ερωτήσεις που το ενοχοποιούν (π.χ. «Γιατί δεν το είπες νωρίτερα;»)
Δώστε στο παιδί όσο χρόνο χρειάζεται για να σας μιλήσει	Μη χρησιμοποιείτε γλώσσα που δεν κατανοεί, μην ασκείτε πίεση και μην καθοδηγείτε
Πιστέψτε το παιδί	Μην του ζητήσετε να σας δείξει στο σώμα του σημάδια
Δείξτε ενσυναίσθηση και ακούστε με προσοχή	Μην ασχολείστε παράλληλα με άλλες δραστηριότητες
Δείξτε ότι είστε στη διάθεσή του εάν θελήσει να σας ξαναμιλήσει και δεσμευτείτε	Μη ματαιώνετε τις προσδοκίες που έχετε δημιουργήσει
Να είστε συνεπής και να κρατάτε τις υποσχέσεις σας	Μη δίνετε υποσχέσεις που δεν μπορείτε να τηρήσετε. Μην αμελήσετε τα όσα υποσχεθήκατε
Δείξτε εχεμύθεια και σεβαστείτε την ιδιωτικότητά του	Μη γνωστοποιήσετε τα όσα σάς εμπιστεύτηκε το παιδί σε τρίτα πρόσωπα, πέρα από αυτά που προβλέπει η νομοθεσία

Αφού σας αποκαλύψει:

- ✓ Κάντε μια περίληψη των όσων σας είπε, ζητήστε από το παιδί να σας πει αν έχετε κατανοήσει ορθά και ρωτήστε το αν θα ήθελε να προσθέσει κάτι ακόμα.
- ✓ Ευχαριστήστε το που σας επέλεξε και σας εμπιστεύτηκε για να μοιραστεί μαζί σας το μυστικό του.
- ✓ Επιβραβεύστε ηθικά τη γενναιότητά του να σας μιλήσει.
- ✓ Δηλώστε με ειλικρίνεια ότι κατανοείτε και αντιλαμβάνεστε το πώς αισθάνεται για όσα τα έχουν συμβεί.
- ✓ Προσπαθήστε να το αποφορτίσετε, συζητώντας μαζί του για ένα ουδέτερο θέμα επαναφέροντας ένα κλίμα ηρεμίας και ασφάλειας.
- ✓ Πείτε του πως είστε πάντα στη διάθεσή του.
- ✓ Εξηγήστε του ότι το μυστικό του είναι ασφαλές, μη παραλείψετε όμως να τονίσετε ότι θα χρειαστεί να ενημερωθούν συγκεκριμένα πρόσωπα, των οποίων η παρέμβαση θα είναι απαραίτητη.

Καθησυχάζοντας τους φόβους και τις ανησυχίες του παιδιού

Οικοδομώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης, κατανόησης και ενδάρθρωσης

Πριν από την έναρξη της συζήτησης, πείτε:

- «Υπάρχει κάτι που σε απασχολεί, κάτι που σε ανησυχεί;»
- «Βλέπω ότι κλαις. Πώς θα μπορούσα να σε βοηθήσω;»
- «Είσαι πολύ ανήσυχος/η. Θα ήθελες να μιλήσουμε;»
- «Τι πιστεύεις πως θα συμβεί αν μιλήσεις;»
- «Τι σε κάνει να φοβάσαι; Θες να το συζητήσουμε;»

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, πείτε:

- «Μην ανησυχείς. Με την ησυχία σου, εγώ ακούω»
- «Ξέρω, είναι πάρα πολύ δύσκολο για σένα. Μπορώ να κάνω κάτι για να σε διευκολύνω;»
- «Εντάξει. Πάρε το χρόνο σου. Εγώ όποτε θες είμαι εδώ να σε ακούσω»
- «Υπάρχει κάτι που θα σε έκανε να μου μιλήσεις πιο εύκολα σήμερα;»
- «Ίσως έχεις μάθει να μη λες κάποια πράγματα. Μην ανησυχείς, μπορείς να πεις ό,τι θέλεις».

Μετά την αποκάλυψη, πείτε:

- «Σε ευχαριστώ πολύ για την εμπιστοσύνη σου και τα όσα μου είπες»
- «Σε ευχαριστώ πολύ. Ξέρω πόσο δύσκολο σου είναι. Ήσουν πολύ γενναίος/α που βρήκες τη δύναμη να μιλήσεις»
- «Πραγματικά με βοήθησες να καταλάβω τι σου έχει συμβεί. Σε ευχαριστώ πολύ που με εμπιστεύτηκες»
- «Δεν είσαι το μοναδικό παιδί που του έχει συμβεί αυτό. Πολλά παιδιά έχουν αντιμετωπίσει το ίδιο»
- «Δε φταις σε τίποτα. Δεν έχεις καμία ευθύνη για όσα έχουν γίνει»
- «Μπορείς να μου μιλήσεις ξανά όποτε το θελήσεις. Θα κάνω ό,τι μπορώ για να σε βοηθήσω»
- «Δεν πρόκειται να πω το μυστικό σου στους φίλους σου ή στους συμμαθητές σου. Όμως, για να σταματήσει αυτό που γίνεται, θα πρέπει να ενημερώσω τον/την Διευθυντή/ντρια του σχολείου ή να μιλήσω σε κάποιον που η δουλειά του είναι να προστατεύει τα παιδιά»

Ολοκληρώνοντας τη συζήτηση, πείτε:

- «Τι θα κάνεις, μόλις φύγεις από εδώ;»
- «Ποιο είναι το αγαπημένο σου φαγητό;»
- «Ποια είναι η αγαπημένη σου ασχολία;»

8 Τι μπορώ να κάνω μετά την αποκάλυψη;

Η διαχείριση των προσωπικών ζητημάτων που ανακύπτουν

Συχνά μετά από την αποκάλυψη του θύματος, ο/η εκπαιδευτικός είναι πολύ πιθανό να βιώσει **ποικίλα συναισθήματα**: οργή, αποστροφή, αποτροπιασμό, ντροπή, αμφιθυμία κλπ. Είναι, επίσης, πιθανό να αισθανθεί έντονο φόβο και ιδιαίτερη ανασφάλεια για τις συνέπειες που μπορεί να έχει η από μέρους του/της γνωστοποίηση του συμβάντος. Τα πιθανά αντίποινα από τον φερόμενο ως δράστη, αλλά και η εμπλοκή του/της στη συνέχεια σε επίπονες και μακροχρόνιες διαδικασίες, μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά, αποτρέποντάς τον/την τελικά, οδηγώντας στη σιωπή και την απόκρυψη. Η απόφαση αυτή είναι πιθανό να ενισχυθεί και από την τυχόν έλλειψη εμπιστοσύνης στη Δικαιοσύνη ή από αισθήματα ματαίωσης για την ορθή απονομή της. Έτσι, ένα σημαντικό ποσοστό επαγγελματιών **αρνείται να εμπλακεί** ιδίως, σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας.

Ενδέχεται, επίσης, να αμφισβητήσει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των λεγομένων του παιδιού, κρίνοντας αυθαίρετα ότι οι ισχυρισμοί του είναι ψευδείς. Στην περίπτωση αυτή και στην προσπάθειά του/της να διερευνήσει την αλήθεια των όσων αποκάλυψε το θύμα, ελλοχεύει ο κίνδυνος να υιοθετήσει **ανακριτικές τακτικές** υπερβαίνοντας τον ρόλο του/της. Ενδέχεται να ζητήσει αποδεικτικά στοιχεία, να διερευνήσει το σώμα του παιδιού, να αναζητήσει μάρτυρες, να το απειλήσει και να το εκφοβίσει για το τι θα του συμβεί σε περίπτωση κατά την οποία αυτό ψεύδεται, να προβεί σε επικριτικά και υποτιμητικά σχόλια.

Όταν ένα παιδί αποκαλύπτει την κακοποίησή του και ανακύπτει η επιτακτική ανάγκη διαχείρισης ενός πραγματικού περιστατικού που αφορά την προστασία της ανηλικότητας, η ικανότητα διαχείρισης των αρνητικών συναισθημάτων και τυχόν ενδοιασμών, είναι **ύψιστης σημασίας**.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί **ότι ο/η εκπαιδευτικός δεν μπορεί να υποκαταστήσει τον ανακριτή**, καθώς η διερεύνηση σχετικών περιστατικών και η αναζήτηση της αλήθειας αποτελεί **έργο της Δικαιοσύνης**. Σε αυτό έργο το καλείται να βοηθήσει η εκπαιδευτική κοινότητα, ενημερώνοντας για όσα αξιόποινα έρχονται σε γνώση της και «φωτίζοντας» εκείνα που συνήθως μένουν στη σιωπή. Όμοια, ο/η εκπαιδευτικός δεν μπορεί να υποκαταστήσει το ρόλο του ειδικού ψυχικής υγείας.

Τα σημαντικά βήματα

1. Αφού το θύμα σάς αποκαλύψει την κακοποίησή του, **διερευνήστε** εάν το παιδί είναι ασφαλές ή εάν κινδυνεύει.
2. **Καθησυχάστε** τους φόβους του και τονίστε ότι δε φέρει καμία ευθύνη για ό,τι του συνέβη. **Μη ρωτήσετε** γιατί δε μίλησε νωρίτερα σε εσάς ή σε άλλο πρόσωπο.
3. **Ενημερώστε** χωρίς καθυστέρηση τον/την διευθυντή/ντρια της σχολικής μονάδας. Στη συνέχεια ο/η διευθυντής/ντρια οφείλει να ανακοινώσει αμέσως την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή. Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής (**άρθρο 23, Ν. 3500/2006**).

Ν. 3500/2006 (ΦΕΚ 232/Α' /24.10.2006)

Άρθρο 23

Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών

1. **Εκπαιδευτικός** της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος, κατά την εκτέλεση του εκπαιδευτικού του έργου, με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορείται ή διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος μαθητή έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, **ενημερώνει, χωρίς καθυστέρηση, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας.**
Ο **διευθυντής** της σχολικής μονάδας **ανακοινώνει, αμέσως, την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα,** σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 το άρθρου 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ή στην **πλησιέστερη αστυνομική αρχή.** Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής.
2. Κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, ο οποίος ανακοίνωσε την αξιόποινη πράξη στις παραπάνω αρμόδιες αρχές, και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος την πληροφορήθηκε ή τη διαπίστωσε, καλούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, **μόνο** αν η πληροφορία δεν αποδεικνύεται με οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο.

Η παραπάνω, άλλωστε, υποχρέωση πηγάζει και από την επιταγή του **Κώδικα Ποινικής Δικονομίας** για υποχρέωση όλων των δημοσίων υπαλλήλων ανακοίνωσης αξιόποινης πράξης που ενημερώθηκαν για αυτή κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους (άρθρο 37 παρ. 2). Υπογραμμίζεται δε ότι σε περίπτωση που έχει τελεσθεί σε βάρος του ανήλικου θύματος πράξη κακουργηματικού χαρακτήρα, **η παρασιώπηση συνιστά ποινικό αδίκημα** (άρθρο 232 παρ. 1 Π.Κ.).

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να γίνεται σε καθεμία περίπτωση ξεχωριστά μια εκτίμηση κινδύνου, έτσι ώστε αν εκτιμηθεί ότι τίθεται άμεση ανάγκη για προστασία της υγείας – ακόμα και της ζωής του παιδιού – να ενημερωθούν αμέσως και δίχως καθυστέρηση οι εισαγγελικές αρχές. Η εισαγγελία είναι δικαστική αρχή η οποία συμμετέχει υποχρεωτικώς στην απονομή της Δικαιοσύνης και λειτουργεί σε κάθε δικαστήριο, με εξαίρεση τα πταισματοδικεία. Στις εισαγγελίες της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης υπηρετούν και Εισαγγελείς Ανηλίκων.

4. Επίσης, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον **Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού** της Ανεξάρτητης Αρχής «**Συνήγορος του Πολίτη**».

Τι είναι ο **Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού**;

Ο **Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού** είναι ένας από τους πέντε κύκλους δραστηριότητας της συνταγματικά κατοχυρωμένης Ανεξάρτητης Αρχής «**Συνήγορος του Πολίτη**». Δημιουργήθηκε με βάση το Νόμο 3094/2003 και έχει αναλάβει την άσκηση των καθηκόντων του **Συνηγόρου του Παιδιού**.

Ποια είναι η αποστολή του;

Αποστολή του **Συνηγόρου του Παιδιού** είναι η προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού. Ως παιδιά ορίζονται τα άτομα που δεν έχουν συμπληρώσει τα 18 τους χρόνια.

Ο Συνήγορος του Παιδιού:

- **Παρεμβαίνει** μετά από αναφορές πολιτών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων του παιδιού, επιδιώκοντας την προστασία και την αποκατάστασή τους. Εάν το κρίνει αναγκαίο, σε περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων, ενεργεί αυτεπάγγελτα.
- **Αναλαμβάνει** πρωτοβουλίες για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων και της εθνικής νομοθεσίας για τα δικαιώματα του παιδιού, την ενημέρωση του κοινού, την ανταλλαγή απόψεων με εκπροσώπους φορέων και την εκπόνηση προτάσεων προς την Πολιτεία.

Τι πρέπει να περιέχει η αναφορά;

Η αναφορά πρέπει να είναι **γραπτή** και να περιέχει τα **ακριβή στοιχεία** και την **υπογραφή** του προσώπου που την υποβάλλει. Επίσης, να περιλαμβάνει σαφείς πληροφορίες για την υπόθεση, τα πρόσωπα και τους εμπλεκόμενους φορείς και να συνοδεύεται από κάθε αποδεικτικό στοιχείο που ενδέχεται να βοηθήσει στη διερεύνησή της. Όποιος/α προσφεύγει στον Συνήγορο μπορεί να ζητήσει να τηρηθούν **απόρρητα** τα στοιχεία του έναντι τρίτων.

*«Αρνούμαι μέχρι θανάτου
να αγαπήσω αυτόν τον κόσμο,
όπου υπάρχουν παιδιά που βασανίζονται»*

Albert Camus

